

Світлана РОМАНЮК

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-9355-4584
e-mail: sve-romanyuk@ukr.net

Вероніка ТРОФІМЧУК

старший викладач кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету,
старший викладач кафедри іноземних мов,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-1068-0746
e-mail: veronika.trof67@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено особливості навчання термінологічної лексики в процесі вивчення професійно орієнтованої іноземної мови у закладах вищої освіти. Термінологія займає центральне місце в мові науки. Тому викладачі іноземної мови за професійним спрямуванням повинні розуміти особливості термінологічної лексики, способи семантизації термінів у спеціальних текстах, за допомогою яких вправ можна активізувати професійні терміни в усному та писемному мовленні. У статті окреслено дидактичні аспекти роботи над вивченням термінології. Пріоритет надається автентичним фаховим текстам, що дозволяє актуалізувати взаємозв'язок усіх видів мовної діяльності, а також розвивати довготривалу пам'ять під час засвоєння термінології. Описано процес організації навчання фахової термінологічної лексики здобувачів немовних спеціальностей. Зокрема, розглянуто етапи такого навчання та різні типи лексичних вправ, необхідних для поповнення та закріплення термінологічного галузевого вокабуляру майбутнього фахівця. У роботі представлено методичні прийоми, творче осмислення та застосування яких дозволить організувати цікаву й продуктивну навчальну діяльність здобувачів закладів вищої освіти на практичному занятті.

Ключові слова: іноземна мова, фахова термінологія, професійно орієнтоване навчання, іншомовна комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. В епоху глобалізації професійно орієнтоване навчання є пріоритетним напрямом освіти. Інтеграція України до

Європейського простору, розвиток міжнародних зв'язків з глобальним суспільством у галузях науки і техніки обумовлює соціальне замовлення на підготовку кваліфікованих фахівців, які повинні володіти навичками та вміннями професійного спілкування іноземною мовою в усіх сферах діяльності. Для досягнення цієї мети здобувачі закладів вищої освіти повинні досягнути належного рівня іншомовної професійної компетентності. Як зазначається у Загальноєвропейських рекомендаціях, «користувачі мови – це члени суспільства, які мають виконувати певні завдання у певних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності і, завдяки реалізації комунікативних мовленнєвих компетентностей, досягати бажаного результату» (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, 2003).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питання, які стосуються особливостей формування лексичної компетентності, розглянуто у працях вітчизняних науковців. Зокрема, Н. Складенко, Н. Микитенко та Ю.Пассов визначили загальні принципи організації процесу навчання лексики; О. Тарнопольський, С. Кожушко, О. Тинкалюк досліджували специфіку використання лексики у навчанні англійської мови майбутніх економістів; О. Зеленська – майбутніх юристів; О. Брона, Р. Комар, Л. Сологуб – здобувачів природничих спеціальностей; Ю. Семенчук – в курсі ділової англійської мови.

Мета статті – розробка методичних рекомендацій до ефективного процесу вивчення термінології на заняттях іноземної мови на немовних спеціальностях закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі вивчення професійно орієнтованої іноземної мови розширення словникового запасу є одним з основних аспектів викладання. Проблема вивчення фахової термінологічної лексики здобувачами немовних спеціальностей закладів вищої освіти завжди є актуальною у сучасній методиці викладання. Фахова термінологічна лексика необхідна насамперед для читання спеціальних текстів з метою отримання професійної інформації, проведення професійно орієнтованої бесіди із зарубіжними колегами-фахівцями, для написання та публікації наукових робіт в міжнародних виданнях, для написання повідомлень, анотацій, рефератів. Термінологія посідає центральне місце в мові науки. Тому викладачі професійно орієнтованої іноземної мови повинні розуміти особливості термінологічної лексики, способи семантизації термінів у спеціальних текстах, за допомогою яких вправ можна активізувати професійні терміни в усному та писемному мовленні.

Під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням лексична компетентність здобувачів формується впродовж роботи з фаховими текстами, які за К. Кусько, «це передусім засіб становлення та розвитку професійної, точніше мовнопрофесійної майстерності» (Кусько, 1996). Вивчення термінологічної лексики буде тим ефективнішим, чим вдаліше підібрані оригінальні фахові тексти, що виховують «культуру термінологічного спілкування» здобувачів, розширюють їх «професійно орієнтовану ерудицію», формують вміння будувати висловлювання за професійною тематикою,

спроможність професійного та ситуативного спілкування в усній та письмовій формах (Кусько, 1996).

Ми погоджуємося з думкою колег, що пріоритетними є автентичні тексти, які мають низку особливостей (Горелова, 2008):

можуть виступати зразком для створення студентами власних англомовних висловлювань та є опорою для продукування вторинних текстів;

є додатковим джерелом фахової та соціокультурної інформації, оскільки змістовно відображають професійно релевантну тематику, і водночас, за формою є взірцем усталеного в англомовному соціумі порядку оформлення професійних текстів;

підвищують мотивацію до навчання англійської мови як засобу розширення професійних можливостей;

є підґрунтям для формування широкого лексичного запасу та сприяють вивченню як загальнонавчаних слів та сполучень, так і спеціальних термінів.

Викладач іноземної мови, який не є фахівцем окремої спеціальності, не повинен навчати здобувачів її законів чи категорій, пояснювати окрему науку іноземною мовою, судити про фахову компетентність студентів, про фаховий зміст їх висловлювань. Це справа викладачів-фахівців певного профілю. Водночас завдання викладача професійно орієнтованої іноземної мови – формувати і розвивати у здобувачів іншомовну комунікативну компетентність, тобто вчити їх розмовляти іноземною мовою про свій фах, розвивати їх мислення, наукову здогадку, інтуїцію, критичний підхід до вміщеної в професійних текстах інформації, спонукати їх до активної, творчої роботи в усіх видах мовленнєвої діяльності (Семенчук, 2003).

Навчання фахової термінологічної лексики здобувачів немовних спеціальностей відбувається в три етапи:

уведення термінологічної одиниці та засвоєння її значення;

закріплення термінологічної одиниці в пам'яті студента;

практичне застосування терміна, розвиток творчих вмінь використання фахової лексики в підготовленій і спонтанній комунікативній ситуації (Брона, 2015).

На початковому етапі застосовуються вправи рецептивно-репродуктивного характеру, а саме номінація та диференціація термінологічних одиниць, їх підстановка та трансформація, підбір відповідників рідною мовою. Такі вправи сприяють запам'ятовуванню обов'язкових та потенційно-обов'язкових термінів, необхідних для читання фахової літератури та спілкування англійською мовою у певній фаховій сфері, що відповідає меті курсу іноземної мови за професійним спрямуванням у вищих навчальних закладах.

На заняттях іноземної мови термінологічна одиниця вводиться в такому порядку: викладач записує термін на дошці або виводить на екран, а здобувачі освіти фіксують його в зошитах. Термін кілька разів промовляється вголос, що дозволяє запам'ятати правильну його вимову. Особливо доцільно так робити з термінами іноземного походження. Відтак дається усне чи письмове тлумачення терміна англійською мовою і переклад рідною мовою. На першому етапі здобувачі освіти вчаться розпізнавати терміни, виписують їх тлумачення,

працюють над виробленням навичок правильної вимови. Для кращого засвоєння складного термінологічного матеріалу слід використовувати таблиці, яскраві ілюстрації, що запам'ятовуються.

На наступному етапі відбувається закріплення термінологічної одиниці в пам'яті студента, а також її активне вживання у словосполученнях та реченнях. Рецептивно-продуктивні, умовно-комунікативні та комунікативні вправи допоможуть на цьому етапі. Тут доцільно спрямовувати здобувачів освіти на виявлення в текстах визначень або пояснень активної термінологічної лексики, розуміння значень лексем у контексті, відтворення термінів та продукування споріднених з ними або однокорених слів.

Можна запропонувати здобувачам освіти домислити значення невідомих слів у контексті, встановити асоціативний зв'язок між термінами, добрати відповідні лексичні одиниці, правильно поєднуючи слова при формулюванні своїх висловлювань, знайти у тексті необхідну інформацію для обґрунтування своїх думок, підготувати тези або скласти план тексту з метою подальшого його обговорення.

Особлива увага в системі вправ приділяється підбору синонімів та антонімів як одному із способів семантизації та класифікації термінологічних одиниць. Підбір синонімів та антонімів має велику інформативність, розширює уявлення здобувачів про терміни різного походження. Під час роботи з текстами слід звертати увагу на застосування синонімів, аналізувати смислові відтінки кожного з них; пропонувати здобувачам підібрати інші варіанти використання запропонованого слова або виразу, обговорити стилістичне забарвлення синоніму (Перцова, 2023).

На цьому етапі здобувачам можна запропонувати такі завдання:

- 1) search term from the text (What (seven)-letter noun in the reading means ("...")?);
- 2) name the terms on the topic ...;
- 3) choose terms-synonyms (words with a similar meanings) from the reading for words and phrases;
- 4) choose terms-antonyms (words with a opposite meanings) from the reading for words and phrases;
- 5) change parts of the speech;
- 6) complete the phrase;
- 7) complete the sentence;
- 8) fill in the blanks with a suitable word;
- 9) correct mistakes;
- 10) match parts of the sentence;
- 11) make up sentences using words and phrases.

Вивчення термінології на другому етапі забезпечує більш високий рівень оволодіння мовою фаху і спрямоване на розвиток мовної і смислової здогадки, а також на вміння орієнтуватися в незнайомому іншомовному тексті. Виконання таких завдань готують здобувачів до вищого, тобто продуктивного етапу роботи з термінологічними лексемами.

Удосконалення використання на рівні тексту нових термінологічних одиниць відбувається на третьому етапі. Для досягнення цієї мети доцільним є виконання післятекстових вправ, тобто вправ рецептивно-продуктивного та комунікативного типу. Післятекстові завдання спрямовані на контроль розуміння змісту та інтерпретацію тексту, вміння висловити особисту думку щодо теми тексту, виходячи з базових знань, отриманих на заняттях із фахових предметів. Завданням здобувача освіти на цьому етапі буде автоматичне використання засвоєних терміно-лексем і словосполучень як у підготовленому, так і спонтанному мовленні. Такі вправи краще виконувати у парній та груповій формах мовленнєвої взаємодії. Досягнення необхідного рівня сформованості комунікативної компетентності здобувачів забезпечує вживання засвоєної термінологічної лексики і словосполучень у парах, невеликих групах і колективно у дискусії за темою опрацьованого тексту, при проведенні презентацій.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Термінологія пронизує весь курс професійно орієнтованої іноземної мови у закладах вищої освіти. Знання та оволодіння здобувачами освіти термінологічною лексикою відіграє важливу роль у досягненні ними належного рівня іншомовної професійної компетентності в умовах сьогодення. Першочерговим завданням викладача є відшукати такі форми і методи її подачі та опрацювання, які б зробили цей процес цікавим і бажаним для здобувачів вищої освіти. Різноманітні завдання та вдале їх поєднання допомагають майбутнім фахівцям розпізнавати та розуміти фахову термінологію, ефективно вживати її у потрібному контексті, будувати власну фахову культуру.

Перспектива подальших розвідок вбачається в удосконаленні творчих та інтерактивних комунікативних завдань для ефективного засвоєння фахової термінології у процесі вивчення професійно орієнтованої іноземної мови здобувачами немовних факультетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Кусько, К. (1996). Лінгвістика тексту за фахом. *Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі*: Колективна монографія, Львів: «Світ». 134 с.

Горелова, Л. (2008). Формування англomовної лексичної компетенції у студентів-економістів. *Наукові праці*. Вип. 84. Т. 97. С. 101–104.

Семенчук, Ю. (2003). Вивчення термінологічної лексики у курсі ділової англійської мови. *Іноземні мови*. № 3. С. 29–32.

Брона, О., Комар, Р. та Сологуб, Л. (2015). Навчання термінології в процесі вивчення англійської мови для спеціальних цілей. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна»: збірник наукових праць, Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», Вип. 54. С. 11–13.

Перцова, І. (2023). Методика вивчення термінології на заняттях української мови студентами медичного вузу. *International Science Journal of Education & Linguistics*. Vol. 2. No. X. P. 49–55.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. (2003). Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 273 с.

REFERENCES

Kusko, K. (1996). *Linhvistyka tekstu za fakhom* [Text linguistics by specialty]. Linhvodydaktychna orhanizatsiia navchalnoho protsesu z inozemnykh mov u vuzi: Kolektyvna monohrafiia, Lviv: «Svit». 134 s. [in Ukrainian].

Horielova, L. (2008). Formuvannia anhlo movnoi leksychnoi kompetentsii u studentiv-ekonomistiv [Formation of English-language lexical competence of students-economists]. *Naukovi pratsi*. Vyp. 84. T. 97. S. 101-104. [in Ukrainian].

Semenchuk, Yu. (2003). Vyvchennia terminolohichnoi leksyky u kursi dilovoi anhliiskoi movy [Studying terminological vocabulary in a business English course]. *Inozemni movy*, No. 3. S 29–32. [in Ukrainian].

Brona, O., Komar, R. ta Solohub, L. (2015). Navchannia terminolohii v protsesi vyvchennia anhliiskoi movy dlia spetsialnykh tsilei [Studying terminology in the process of learning English for Special Purposes.]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohichna»*: zbirnyk naukovykh prats, Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», Vyp. 54. S. 11–13. [in Ukrainian].

Pertsova, I. (2023). Metodyka vyvchennia terminolohii na zaniattiakh ukrainskoi movy studentamy medychnoho vuzu [Methodology for studying terminology by medical university students in Ukrainian language classes]. *International Science Journal of Education & Linguistics*. Vol. 2, No. X. P. 49–55. [in Ukrainian].

Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [Pan-European recommendations for language education: learning, teaching, assessment] (2003). Naukovyi redaktor ukrainskoho vydannia doktor ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. Kyiv: Lenvit, 273 s. [in Ukrainian].

FEATURES OF TEACHING TERMINOLOGY IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN NON-LINGUISTIC SPECIALTIES AT UNIVERSITIES

Svitlana ROMANIUK

PhD (Candidate of Philological Sciences),
Associate Professor at the Foreign Languages Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9355-4584
e-mail: sve-romanyuk@ukr.net

Veronika TROFIMCHUK

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1068-0746,
e-mail: veronika.trof67@gmail.com

Abstract. The article highlights the features of teaching terminological vocabulary in the process of studying a professionally oriented foreign language at Universities. Terminology permeates the entire course of foreign language for special purposes in higher education establishments. Students knowledge and mastery of terminological vocabulary plays an important role in achieving the appropriate level of foreign language professional competence in today's conditions. The primary task of the teacher is to find such forms and methods of terms presentation and processing that would make this process interesting and desirable for higher education students. Therefore, teachers of professionally oriented foreign language must understand the features of terminological vocabulary, ways of semantizing terms in special texts and which exercises can be used to activate professional terms in oral and written speech. The article outlines the didactic aspects of working on the study of terminology. Priority is given to authentic professional texts, which allow to actualize the relationship of all types of language activity, as well as to develop long-term memory during the assimilation of terminological vocabulary. The process of organizing teaching professional terminological vocabulary to applicants for non-language specialties is described. In particular, the stages of such training and various types of lexical exercises necessary to replenish and consolidate the terminological branch vocabulary of the future specialist were considered. The article presents methodological techniques, the creative understanding and application of which will allow organizing interesting and productive educational activities for students of Universities at practical classes.

Keywords: foreign language, professional terminology, professionally oriented training, foreign language communicative competence.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2025р.